

Justyna Patecka Lasek

Granice Książki artystycznej - streszczenie

Doktorskie dzieło *Granice książki artystycznej* składa się z pięciu książek artystycznych oraz dziewięciu grafik wykonanych w technice akwaforty, których inspiracją były różne okresy historyczne, od wczesnego średniowiecza po romantyzm, poprzez ruch Arts and Crafts i motywy młodopolskie. Tworząc grafiki, wzorowałam się na mistrzach akwaforty i malarstwa, takich jak Gustave Dore czy Albrecht Durer, koncentrując się na tradycyjnych aspektach grafiki artystycznej oraz zgłębianiu techniki akwaforty. Pozwoliło mi to rozwijać własne umiejętności rysunkowe i eksplorować warsztat graficzny. Moim celem było także oddanie hołdu tradycji dawnych ksiąg poprzez nawiązanie do ich wizualnej i edytorskiej warstwy. W ramach badań nad tą dziedziną skupiłam się na roli narracji jako narzędzia przekazywania historii, analizując różne sposoby opowiadania zarówno tekstualne, jak i wizualne, oraz eksperymentując z nowoczesnymi technologiami i interaktywnymi narzędziami, poszerzając granice tradycyjnego medium książki artystycznej.

Rozprawa doktorska została podzielona na dwie części, z których pierwsza *Książka narracyjna: Pra-książka artystyczna i początki narracji*, skupia się na analizie wczesnych form komunikacji i przekazywaniu historii, prezentując proces opowiadania historii jako fundamentalny element spajający społeczeństwa od najdawniejszych czasów. Komunikacja werbalna, rozwijająca się wraz z ewolucją ludzkości, odegrała istotną rolę w kształtowaniu społeczności i kultury, zaś idea uniwersalnego języka, jak to przedstawiono w motywie wieży Babel, sugeruje pragnienie komunikacji ponad podziałami etnicznymi czy kulturowymi.

Rozdział II poświęcony został analizie własnego procesu twórczego oraz próbie zrozumienia narracji we współczesnej książce artystycznej. Kluczowym elementem było stworzenie cyklu grafik inspirowanych mitami słowiańskimi, których tematyka obejmowała opowieści o powstaniu świata, stworzeniu istot żywych, układaniu porządku świata oraz przepowiedni o jego końcu. Inspiracją do stworzenia tego cyklu była fascynacja słowiańskimi mitami, które zostały zebrane i opowiedziane w książce *"Dary Bogów"* autorstwa Witolda Jabłońskiego. Autor, podobnie jak wielu dzisiejszych sympatyków słowiańszczyzny i rodzimej kultury, czerpie pełnymi garściami z bogatego źródła, jakim jest mitologia słowiańska. Pierwsza z grafik, *Rozdzielenie Światła i Cienia*, ukazuje mit o powstaniu świata, obecny w różnych kulturach. Świat przedstawiany jest jako wielkie jajo, rozdzielone przez pra siłę na sfery nieba i oceanu. W kolejnej opowieści, *Morze przekleństw i cudów*, zobrazowałam konflikt antagonistycznych sił dobra i zła. Na łodzi płynącej po wzburzonym praocenie znajdują się pierwsi bogowie, tworzący razem ziemię. Kolejna grafika *Las snów: Stworzenie istot żywych*, ukazuje Białego Boga, który śni zwierzęta, lecz Czarnobóg zakłóca sen, tworząc stworzenia nocne i drapieżne. Czwarta grafika *O Pierwszej nocy miłości i powstaniu człowieka* zawiera dwie połączone ze sobą historie: pierwsza to opowieść o wyłonieniu się bogini Matki - Mokoszy z morza, inspirowana afrodytyjskim motywem. Druga opowiada o stworzeniu człowieka przez Czarnego Boga, podkreślająca kruchość ludzkiego życia wobec Stwórców. Piąta opowieść *Brama poranka i śmierć Jutrzenki* to romantyczna historia, która czerpie inspirację z baśni braci Grimm i ludowych opowieści o

kobietach skazanych na cierpienie lub oddanych całkowicie idei wyższego dobra, co podkreśla dualizm w przedstawieniach ludowych. Opowieść szósta *Porwanie Mocoszy do cienistej krainy Nawii*, opowiada o porwaniu bogini przez zazdrosnego Czarnoboga. Inspiracją legendarną postacią lady Godivy przypomina o sile i odwadze kobiet w obliczu trudności i przeciwności losu. Siódma opowieść *Narodziny w cienistej krainie* skupia się również na losach bogini Mocoszy, która zostaje podstępem zwabiona do podziemnego królestwa Nawii. Ósma, zatytułowana *Przemina Moreny w Dziewannę* ukazuje odwieczny cykl natury, śmierci i odrodzenia. Dziewiąta opowieść to przestroga przed końcem świata, symbolizowana przez uwięzienie boga Welesa w korzeniach Drzewa Życia. Cykl grafik stanowi otwartą księgę, nawiązuje do idei Biblii Pauperum, prezentując plastyczne interpretacje różnych mitów i symboli.

Na cykl książek artystycznych składa się pięć dzieł. Inspiracją do książki *"Bestiariusz Słowiański"*, był popularny motyw bestiariusz słowiańskiego, a powodem chęć ukazania własnej interpretacji tego tematu. Pierwsze zarysy mojej wersji *Bestiariusza* pojawiały się już podczas tworzenia dyplomu licencjackiego. Rozwijając koncepcję *Bestiariusza* w trakcie studiów doktoranckich, sięgałam po inspiracje z ksiąg iryjskich i ruchu Arts and Crafts z XIX wieku, co zaowocowało trzema równorzędnymi ważnymi wersjami książki. Oprócz aspektu graficznego, położyłam nacisk na jej strukturę edytorską, łącząc tekst z ilustracjami i wykorzystując elementy graficzne inspirowane wczesnym średniowieczem. Praca nad *bestiariuszem* pozwoliła mi zgłębić zarówno tematykę słowiańskiego bestiariusz, jak i techniki artystyczne. Była także wyzwaniem związanym z wydawaniem książek artystycznych. Książka "Echa obrzędów słowiańskich we współczesnej kulturze" powstała w wyniku okoliczności pandemicznych, jako osobisty projekt artystyczny, w którym wykorzystałam dostępne materiały i narzędzia, aby przelać swoje emocje i przeżycia na ręcznie pisany tekst i ilustracje. Publikacja została podzielona na cztery części, odpowiadające obrzędowi kalendarza agrarnego, zawiera ilustracje inspirowane doświadczeniami i wizualnymi motywami opisywanych obrzędów. Jej intymny charakter podkreśla ręcznie wykonana oprawa z użyciem lnu i lnianej nici. Książka "Korzenie - słowiański panteon raz jeszcze" to projekt artystyczny, który powstał częściowo w okresie pandemii, a jej tytuł symbolizuje metaforyczne korzenie dawnej wiary, stanowiące opowieść o słowiańskich bogach i ich znaczeniu w kulturze. Wykorzystując częściowo wcześniejsze matryce graficzne, stworzono książkę kontynuującą temat świętości i tradycji. Oprawa wykonana z miedzianej blachy nadaje dziełu wyjątkowy, sakralny charakter. Proces twórczy nad kolejnymi książkami artystycznymi opierał się na wykorzystaniu wcześniej powstałych matryc graficznych, gdzie "Nowa Baśń" wykonana została z użyciem tkaniny, mając charakter eksperymentalny, podczas gdy w "Baśń światła i cienia" zastosowano technologię laserową do dodatkowej warstwy wizualnej.

Jestem przekonana, że książki artystyczne stanowią doskonałe medium do prezentacji prac graficznych inspirowanych tradycją druku i folklorem, umożliwiając czytelnikom przeniesienie się w niezwykle światy. Moim nadrzędnym celem było stworzenie świata, w którym sztuka staje się narzędziem samopoznania i inspiruje do refleksji, a eksperymenty z prezentacją matryc jako elementów książki artystycznej umożliwiły mi odkrycie nowych możliwości twórczych i prezentacyjnych. Wierzę, że połączenie sztuki graficznej z introligatorską pozwoli mi dotrzeć do szerszego grona odbiorców i wyrazić moje wyobrażenia w sposób niepowtarzalny.

W trakcie moich badań nad sztuką inspirowaną średniowieczem zgłębiałam zarówno jej aspekty tematyczne, jak i teoretyczne, z naciskiem na wczesne średniowiecze, eksplorując estetykę tego

okresu i jej wpływ na sztukę współczesną, inspirowana szczególnie powieścią "Imię róży" Umberto Eco, która ukazała dla mnie fascynację autora epoką średniowieczną oraz analizując jego przemyślenia na temat pojmowania estetyki i jej wpływu na kulturę współczesną, w efekcie odkrywając, że średniowiecze to nie tylko epoka mroku i przesądów, lecz także czas radości z życia i estetycznej przyjemności. Skłoniło mnie to do eksperymentowania z technikami graficznymi inspirującymi się średniowieczem, zwłaszcza stemplowaniem tkanin, w procesie który uznaje nie tylko za poszukiwanie estetycznych inspiracji, ale także jako sposób na lepsze zrozumienie i interpretację tej fascynującej epoki oraz na rozwój moich własnych umiejętności artystycznych.

Praca doktorska koncentrowała się na badaniu roli książki artystycznej jako środka komunikacji międzyludzkiej, zwłaszcza narracji jako narzędzia przekazywania historii, poprzez autorskie dzieła eksplorujące różne sposoby opowiadania, prezentowane różnym grupom odbiorców, uznając książkę artystyczną za idealne narzędzie do prezentacji twórczości graficznej i wyrażania osobistych idei w formie unikalnej i interaktywnej.